

ГАЗЕТА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ
УКРАЇНИ

**Україна
не захотіла
задовольнятися
напівсвободою**

18 років тому — 16 липня 1990 року — Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет. Її було схвалено 355 голосами із 385 зареєстрованих того дня депутатів. Проти проголосувало лише четверо.

На той час союзний центр мав намір перешкодити процесу здобуття незалежності союзними республіками і відстоюти своє власне наддержавне існування. Генеральний секретар ЦК КПРС Михайло Горбачов розгорнув підготовку до прийняття нової союзної угоди. Прийняття Декларації передували бурхливі суперечки і серед українських депутатів: одні очікували на «швидке економічне диво» та «національне пробудження», інші були перевонані, що Україна спроможна розвиватися лише в єдиній когорті з іншими радянськими республіками під «пильним мудрим оком» центрального керівництва.

► СТОР. 2

КОРОТКО

Четверо мешканців Маріуполя через фіктивні підприємства «відміли» понад 400 млн. гривень

В Одесі тривають урочисті заходи, присвячені 10-річчю єврорегіону «Нижній Дунай»

Міжнародна акція «Незгасна свічка», присвячена пам'яті жертв Голодомору в Україні, прибула в Литву

Науковець Юрій Телячий з Хмельницького оприлюднив нові факти життя і творчості байкаря Микити Годованця періоду Української революції 1917—20 років

(За повідомленнями Укрінформу.)

фото Сергія КОВАЛЬЧУКА

Учора в столиці презентували фрески дев'ятисотрічної давності, які повернулися до Михайлівського Золотоверхого собору з Державного Ермітажу Санкт-Петербурга.

Однадцять фрагментів віднині тішитимуть око киян та гостей міста. Першими відвідали експозицію вітчизняні можновладці, представники посольства РФ в Україні та Свя-

тійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет. За словами Патріарха, це передусім здобуток і свято духовного світу.

► СТОР. 7

Австрія готова допомогти у підготовці Євро-2012

Про це йшлося на зустрічі Голови Верховної Ради України Арсенія Яценюка з Федеральним канцлером Австрійської Республіки Альфредом Гузенбауером. Як повідомив прес-секретар Голови Верховної Ради, керівник українського парламенту відзначив значущість підтримки діалогу України з країнами Європейського Союзу. «З Австрією у нас найефективніший діалог. Наші країни мають про що говорити між собою і розвивати стосунки», — зазначив А. Яценюк.

У свою чергу канцлер Австрії поінформував, що під час цієї поїздки до України вирішено низку питань, зокрема підписано меморандум про налагодження зв'язків з Україною. А. Гузенбаuer назвав «дуже великим шансом для України»

А перед цим Прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко та Федеральний канцлер Австрійської Республіки Альфред Гузенбауер домовилися про поглиблення стратегічної співпраці між країнами та про реалізацію низки нових великих інвестиційних проектів. Прем'єр заявила, що Україна готова долучати на тендерах умовах австрійські компанії

проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 року і зауважив, що Австрія готова допомагати нашій державі у підготовці до чемпіонату, а австрійський уряд готовий поділитися здобутками і досвідом під час підготовки цьогорічного євро-

***

для розробки родовищ нафти і газу на шельфі Чорного та Азовського морів. Окрім того, Прем'єр-міністр повідомила про попередньо досянуту домовленість щодо залучення інвестицій на суму 5 млрд. євро для будівництва сталепрокатного заводу в Одеській області, які готова надати австрійська компанія «Фест-Альпіна».

Фото Анастасії СИРОТКІНОЇ.

події

**Західні регіони
знеструмлено
через буревій**

169 населених пунктів у п'яти західних областях України опинилися без струму через сильні зливи та пориви вітру. Як повідомили у прес-службі Міністерства з питань надзвичайних ситуацій, станом на вчорашній день без світла у Рівненській області залишалося 55, у Волинській — 48, Івано-Франківській — 32, Закарпатській — 20 та Львівській — 14 населених пунктів. До робіт з відновлення електропостачання в міста і села залучено бригади облenergo. Тож світло в оселі обіцяють швидко повернути.

**Жнива у розпалі —
ціни на збіжжя
падають**

Зернозбиральна кампанія в Україні набирає обертів — комбайні вийшли на поля усіх регіонів. Якщо вірити повідомленням Мінагрополітики, в країні вже зібрано 8 мільйонів тонн зернових. Середня врожайність — понад 30 центнерів з гектара. Загалом МінАП прогнозує 40-мільйонний хлібний вал, тоді як торік не намолотили й 30 млн. тонн.

► СТОР. 6

чи

Сервіс від
Укрзалізниці: хоч
тушкою, хоч
чучелом,
а їхати до моря
треба...

На календарі — липень, настrij — чесноканний. Кількість бажаючих вирушила до моря підвищується з кожним градусом Цельсія. Вчора наші кореспонденти побувають в центральних залізничних касах і переконалися: квитки в кримському напрямку є. Якщо почастість, можна навіть купити два місця в одному купе. Тільки їхати доведеться на верхніх полицях.

Хлопець біля віконця просить два квитки до Керчі:

— Один дорослий, один дитячий. Плацкартний. На 25 липня. Тільки не бокові, будь ласка! Бажано, щоб одне нижнє було!

Касир повідомляє, що з такими запитами чоловікові з сином доведеться їхати в різних вагонах.

► СТОР. 4

Голос України

№ 132 (4382)

СЕРЕДА, 16 ЛИПНЯ 2008 РОКУ

WWW.GOLOS.COM.UA

Михайлівському Золотоверхому повернули унікальні фрески

ПОЛІТИКА

Україна не захотіла задовольнятися напівсвободою

ПОЧАТОК НА 1-Й СТОР.

Російська Федерація приняла свою декларацію про суверенітет дещо раніше — 12 червня 1990-го. Лише після того Верховна Рада УРСР здійснила аналогічний крок, на якому наполягали прорежавницько налаштовані депутати. Декларація проголошувала УРСР «суверенною національною державою», однак передбачалося, що потім Україна приєднається до оновленого Союзу з колишніми радянськими республіками на підставі нового союзного договору. «Принципи Декларації про суверенітет України використовуються для укладення союзного договору», — зазначалося у документі.

Саме це положення Декларації викликало бурхливі суперечки у сесійній залі. «Зараз, коли об'єктивний розвиток історії перетворив імперію на явний анахронізм і процес демонтажу її став на порядок денний як головна проблема сучасної політики, коли в самій Росії демократичні сили стали на шлях знищенні імперської структури, в нашій Верховній Раді консервативний блок поширює думку про

необхідність підписання нового союзного договору, — стверджував депутат Левко Лук'яненко. — Це не свобода. Чому ми повинні задовільнитися напівсвободою — напівколовальною залежністю?»

«Як можна мріяти про нове всесоюзне благо, коли союз представляється не як категорія у розумінні співдружності, взаємної згоди, а як бюрократична структура, створена насильно центром, яка і далі залишається за Москвою з єдиною офіційною мовою», — підкресував депутат із Львівщини Роман Лубківський. До речі, націонал-патріоти у тодішній Верховній Раді навіть вимагали назвати документ не «Декларація про державний суверенітет», а «Декларація про державну незалежність».

«Слово суверенітет не буде зрозуміле кожній пенсіонерці», — заявляв В'ячеслав Чорновіл.

Однак цю пропозицію не було підтримано.

«Верховна Рада Української РСР, виражаючи волю народу України, прагнучи створити демократичне суспільство, виходячи з потреб всеобщого за- безпечення прав і свобод людини, шануючи національні права всіх народів, дбаючи про

повноцінний політичний, економічний, соціальний і духовний розвиток народу України, визнаючи необхідність побудови правової держави, маючи на меті утвердити суверенітет і самоврядування народу України, проголошує державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільності влади Республіки в межах її території на незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах», — йшлося у Декларації.

Документ складався з 10 розділів: самовизначення української нації; народовладдя; державна влада; громадянство Української РСР; територіальне верховенство; економічна самостійність; екологічна безпека; культурний розвиток; зовнішня і внутрішня безпека; міжнародні відносини. Звісно, Декларація була лише проголошеннем намірів. Адже справжній суверенітет держави можна було отримати, приймаючи нові закони, ухваливши нову Конституцію. Однак Декларація виконала свою історичну місію — розпочала процес відокремлення України від Радянського Союзу і здобуття незалежності.

Олександра КУЧЕРЯВА.

ПАРТІЙНІ РЯДКИ

Регіонали не виключають відставку уряду восени

Партія регіонів не виключає можливості повернення до розгляду питання відповідальності Кабінету Міністрів восени. Про це на вчорашній прес-конференції заявив народний депутат від Партії регіонів **Юрій МІРОШНИЧЕНКО**.

Говорячи про блокування фракцією БЮТ парламентської трибуни, він підкреслив, що «це крок мав тактичні завдання». «Адже протягом цього періоду, напевно, йшли переговори з колегами по меншості і їх переконували, що голосувати за відставку уряду не варто», — зазначив народний депутат.

Нинішня опозиція, на думку Юрія Мірошниченка, відрізняється від попередньої, в яку входив, зокрема, БЮТ. За його словами, в існуючій ситуації Юлія Тимошенко заявила б «про шелест купор, про сотні мільярдів гривень або сотні мільйонів доларів, які перейшли з однієї кишені в іншу». «Ми цього не заявили, тому що поважаємо позицію наших колег по меншості», — підкреслив він.

Юрій Мірошниченко заявив, що перспектива повернення до цього питання восени повністю залежить від уряду та коаліції. «Якщо вони змінять стиль роботи від популізму до реалізму, почнуть нарешті говорити правду і зроблять все для роботи економіки в нормальному режимі, визнавати об'єктивні макроекономічні показники, то ми готові як опозиція контролювати владу», — наголосив народний депутат. Водночас він підкреслив, що вірогідність такого сценарію невисока.

Окрім того, депутат-регіонал вважає, що Конституційний Суд до вересня даст оцінки легітимності нинішньої коаліції. «Ми дуже сподіваємося, що він розгляне це питання як невідкладне і в серпні ухвалить це рішення», — сказав Юрій Мірошниченко. Він зазначив, що нині є всі підстави для ухвалення такого рішення.

Сергій МЕЛЬНИК.

У вересні може бути нова коаліція

Про це заявив член фракції Компартії України, народний депутат **Адам МАРТИНЮК**. «Можлива коаліція із фракції Партії регіонів, КПУ, Блоку Литвина, а також депутатів інших фракцій на підставі індивідуального членства. Найближчим часом Конституційний Суд прийме рішення щодо такої можливості», — вважає

А. Мартинюк.

У свою чергу, лідер КПУ **Петро СИМОНЕНКО**, як повідомляє прес-служба партії, коментуючи підсумки голосування по постанові про резолюцію недовіри уряду, висловив думку, що цю резолюцію слід приймати в умовах, коли буде сформована нова коаліція, «щоб не дати зможи Ющенку вчоргове розігнати парламент і в такий спосіб узурпувати владу».

Об'єктивний розвиток історії перетворив імперію на явний анахронізм

Обкладинка первого видання
Декларації про суверенітет
з автографами учасників її прийняття

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Склади з хімікатами загрожують людям

Голова Комітету Верховної Ради з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин **Ігор ШАРОВ** звернувся до Прем'єр-міністра Юлії Тимошенко з депутатським запитом щодо незадовільних умов зберігання агротехнічних хімікатів і по- горішння екологічної ситуації на Кіровоградщині.

«На території області накопичено понад 1198,500 тонн непридатних і заборонених до використання пестицидів та інших агротехнічних хімікатів, які зберігаються у 163 хімскладах, — стверджує депутат. — Умови зберігання хімікатів залишаються незадовільними, технічний стан хімскладів та відсутність належної охорони не виключає можливостей несанкціонованого доступу до них сторонніх осіб. Агротехнічні

хімікати із закінченням гарантійного терміну їх використання, неналежними умовами зберігання та з інших причин втратили свої фізичні властивості й становлять пряму загрозу довкіллю і здоров'ю жителів регіону». І. Шаров також наголошує, що ця ситуація

може погіршити санітарно-епідеміологічну ситуацію в області, спричинити соціальну напругу серед населення, яке проживає поблизу територій, де розташовані склади з агротехнічними хімікатами.

Голова комітету звертається до прем'єра з проханням вжити невідкладних заходів на найвищому державному рівні для покращення умов зберігання токсичних агротехнічних хімікатів зокрема та екологічної ситуації у Кіровоградській області загалом.

Вл. інф.

Перевірити діяльність колишнього ректора

Народний депутат України **Юрій КАРМАЗІН** звернувся із депутатським запитом до Генерального прокурора та Голови Рахункової палати України з проханням провести ретельну перевірку фактів фінансово-господарської діяльності колишнього ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Віктора Скопенка.

Зокрема, депутат у запиті стверджує про «використання корупційних схем навколо будівництва виробничого корпусу науково-виробничих майстерень по вул. Ломоносова, 36, навчально-лабораторного комплексу по вул. Ломоносові

ва, 36, 38 та реконструкції незавершеного будівництва спортивного комплексу по вул. Мельникова, 36/1», а також про «клопотання ректора Київського національного університету перед міськими радою та державною адміністрацією щодо зміни функціонального призначення й геометричних розмірів вказаних об'єктів».

Парламентарій просить вжити невідкладних заходів прокурорського реагування для усунення наявних порушень закону та притягнити винних осіб до встановленої законом відповідальності.

Про проблеми довкілля, екокультури та здоров'я нації

ішлося вчора на «круглому столі», який відбувся в інформагентстві «Укрінформ» за ініціативи Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка і під головуванням його керівника, народного депутата України Павла Мовчана.

І хоча на засідання не прийшов жоден із кількох запрошеніх міністрів, відбулася цікава й корисна розмова.

Учасники зібрання на- голошували, що сьогодні Україна є однією з найбільш екологічно проблемних країн світу. Це наслідок надзвичайно низьких рівнів екологічної освіти, свідомості та культури громадян та й багатьох працівників державних органів управління, надмірної експлуатації природних ресурсів і водночас низького контролю за їх використанням, накопичення великої кількості шкідливих відходів тощо. Нинішній екологічний стан негативно позначається на здоров'ї нації. А якщо не вживати дійових заходів, то вся Україна стане зоною глобальної екологічної катастрофи.

Ухвалено відповідні рекомендації, які буде направлено всім вищим керівникам держави.

У роботі «круглого столу» взяв активну участь заступник голови Комітету Верховної Ради з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи Іван Заець.

Яків ГАЛЬЧЕНКО.

Узурпація права народу:

Від редакції. 18-а річниця схвалення народом України основи народовладдя — Декларації про державний суверенітет України — супроводжується в суспільстві політичною ситуацією, яка досягла рівня соціальної небезпеки для конституційного ладу нашого суспільства. Громадяни України і весь світ бачать відкриту політичну війну всіх проти всіх. Ознака нового загострення боротьби між гілоками влади — це наступ на судову владу. Запитання: Коли і хто започаткував такі події? Чи не є продовженням протистояння народних депутатів України першого (12-го) та інших скликань з президентами? Чому співпраця гілок влади перетворена в таку нищівну політичну війну? Яка мета розчленування (або нищення) судової влади? Ці запитання ми поставили **Олександру КОЦЮБІ**, народному депутату України першого (12-го) скликання, голові Комісії з питань законодавства і законності та члену Президії Верховної Ради України — одному з основних авторів проекту Закону України 1989 р. про вибори органів народовладдя (норми якого забезпечили демократичні вибори 1990 р.) Декларації про державний суверенітет України. Відповідь — його аналітична стаття.

Основа відповіді — боротьба за народовладдя, закріплена в Декларації про державний суверенітет України

Народовладдя — це природне право (верховенство права) людини на гідне життя, здійснення контролю народу над державою, реалізація конституційних гарантій на судовий захист та справедливі і реально об'єктивні здійснення незалежного правосуддя. Протягом майже двадцяти років агресивні борці за одноосібну владу на державному олімпі всіма способами намагаються знівелювати роль Декларації, надати їй другорядного, романтично-культурологічного значення як пропагандистському короткоплинному політичному шоу.

Реальні і незаперечні приклади цієї випробуваної поверхової політики компартійної доби: 1) нічні творці прийняття нової Конституції України 1996 р. виключили Декларацію з її преамбули; 2) не відтворена правда про те, що проект Конституції України був розроблений на базі Декларації Конституційною комісією Верховної Ради України першого (12-го) скликання і за її рішенням опублікований в пресі та всенародно обговорений на зборах, в колективах, на регіональних зібраннях, у яких брали участь делегації від усіх областей з узагальненими висновками і пропозиціями від громадян України; 3) у 2000 р. ювілейне видання Декларації здійснено не на державному рівні: його здійснила Асоціація народних депутатів України (до її складу переважно входять народ-

ні депутати України першого (12-го) скликання).

І все-таки поступ часу та життя невідворотні у просторі. Настало 16 липня 2008 року — 18-а річниця справжнього Дня незалежності України — Дня проголошення Верховною Радою України Декларації про державний суверенітет України (м. Київ, 16 липня 1990 року, 55-XII; Відомості Верховної Ради України, №31, ст. 429), яку схвалив народ України. Є абсолютно переконливими результати поіменного голосування за Декларацію: «за» — 357, «проти» — 3, утрималися — 0, не голосували — 26 народних депутатів України. Крім того, до секретаріату сесії надійшли офіційні заяви 17 народних депутатів з проханням зарахувати їх голоси «за», оскільки з різних причин їхні голоси не було враховано. Тобто, за Декларацію проголосували 374 народних депутати з 403 присутніх на сесії, і цей епохальний для України документ справди отримав всенародне визнання, підтверджене референдумами.

Цього самого дня прийнято постанову «Про День проголошення незалежності України» (м. Київ, 16 липня 1990 року, №56-XII; Відомості Верховної Ради України, №31, ст.430). Детально посилається на найперший джерела публікацій для викоремлення історичного факту: ці епохальні для України документи прийнято в один день дванадцятим (за новим обрахуванням — першим) скликанням народних депутатів України. Майже через два роки названу постанову парламенту скасовано іншою постановою — від 20.02.92 р. у зв'язку з Актом проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р., хоча цей теж історично значковий документ базувався на Декларації є похідним від неї та доповнене її

ких повсякденних політичних турботах.

Вищесказаним не залишається поза увагою і не применшується інший епохальний для України документ — Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. Проте все треба розглядати в історичній послідовності. Акт був викликаний московськими подіями 19-21 серпня 1991 р., які реально загрожували суверенітету України військовим вторгненням. Такою є основна причина появи і прийняття цього історичного документа. Проте він не встановлював системи влади і, на думку авантюристів політиків, цим можна було скористатися і це ніби надавало їм можливість (при певній обробці свідомості громадян за допомогою засобів масової інформації та деяких прислужників — науковців), розпочати створення влади під себе особисто. З цього самого періоду і розпочався відхід та нищення Декларації та процесу реалізації народовладдя.

Історична роль Декларації як юридичних основ Конституції та їх значення в державотворенні: Україна — США

Українській Декларації скоро 20-річчя, а Декларації США — більше двох століть. У сучасній ситуації України і політичних подіях створюється атмосфера, що нібито громадянам не до положень і норм, закріплених у Декларації 1990 р. Це стратегічно хибна і спрітино з лицемірством замаскована політична ідеологічна течія, яка спростовується історичними фактами і чітко відслідковується на порівняльних прикладах Декларації США і Декларації України.

Державні мужі (батьки Конституції США) беззастережно поклали Декларацію своєї країни в основу Конституції. Громадяни Сполучених Штатів Америки знають про свою Декларацію, вивчають її в школах та інших навчальних закладах, а дітей, учнів, студентів і зарубіжні делегації запрошують на Капітолійські пагорби, щоб ознайомити з текстом Декларації, розповісти про її створення, зміст і роль у розбудові конституційного ладу і форм державного правління та про роль судової влади в їхньому суспільстві. Єднання цих документів єднає всіх громадян і дів інші парламентські партії.

Зовсім інша справа в Україні. Правосвідомість наших власних з кухонного столу Союзу РСР і компартійного вишколу «державних мужів» не змогла піднятися до американського рівня правосвідомості та законотворчої діяльності у США та в Україні. Правова ідеологія і стан її реалізації показує, що їх Декларація є юридичною основою Конституції цієї грандіозної країни.

Але наш вітчизняний правовий менталітет, включаючи нічного «батька-доповідача» пана Сироту (вислови із ЗМІ) по-сирітськи (Михаїл Сирота не грав головну роль конституційного правотворця), публічно погодився з тим, що нашу Декларацію просто викинули з преамбули Конституції України проти волі народу, який обговорив проект Конституції України з її преамбулою, де посилання на Декларацію було однозначно схвалено волею абсолютної більшості громадян.

Такі вчинки і поступки були зроблені не випадково, бо саме

начало, що їм Декларація як камінь на ший або кістка в горлі.

Щоб відвернути увагу від цього головного питання про політичну і державну владу, такі керівники партій і держави робили все можливе і неможливе для замілювання очей громадянам України, перетворивши парламент на політичний цирк і бізнес-центр по інтересах: на словах демонструють тільки відданість народу; в нормативних актах — суперечливе (це дає можливість маніпулювати законом) забезпечення благополуччя; на сесіях публічно демонстрування коміко-політичних баталій; взяття штурмом Генеральної прокуратури; захоплення парламентської щитової; перетворення інформаційної електронної системи «Рада» в ігрові апарати для молоді тощо. Тобто, робиться все, щоб громадяни у цій неймовірній політичній метушні хитросплетіні не мали часу пам'ятати, а, значить, були приречені на забуття своєї власної Декларації.

Треба реально віднати, що політичним циркам та іншим учасникам таких демонстрацій вдалося і поки що вдається збити людей з пантелику. Переконаний, що приходить новий час і нові реальні політики, які на підготовленні стратегії та наукові основи зметуть таке політканство, бо існуюче безладдя в державі далі тривати не може. З цією метою я й навів порівняння у ставленні американців та українців до своїх Декларацій і Конституцій. У патріотизмі такого ставлення громадян США і громадян України — вся різниця між правовою свідомістю та правовим інтелектом, скажімо, президентів США і мінусовим «інтелектом» президентів України.

Науково-практичні дослідження змісту Декларації США і Декларації України та процесів їх реалізації в Конституціях країн та інших нормативно-правових документах розкривають цю різницю в реаліях рівня життя громадян США і життя нижче зубожиння основної кількості громадян України. Звідси і правова якість відповідної законотворчої діяльності у США та в Україні. Правова ідеологія і стан її реалізації показує, що їх Декларація є юридичною основою Конституції цієї грандіозної країни.

Державні мужі (батьки Конституції США) беззастережно поклали Декларацію своєї країни в основу Конституції. Громадяни Сполучених Штатів Америки знають про свою Декларацію, вивчають її в школах та інших навчальних закладах, а дітей, учнів, студентів і зарубіжні делегації запрошують на Капітолійські пагорби, щоб ознайомити з текстом Декларації, розповісти про її створення, зміст і роль у розбудові конституційного ладу і форм державного правління та про роль судової влади в їхньому суспільстві. Єднання цих документів єднає всіх громадян і дів інші парламентські партії.

Зовсім інша справа в Україні. Правосвідомість наших власних з кухонного столу Союзу РСР і компартійного вишколу «державних мужів» не змогла піднятися до американського рівня правосвідомості та законотворчої діяльності у США та в Україні. Правова ідеологія і стан її реалізації показує, що їх Декларація є юридичною основою Конституції цієї грандіозної країни.

Але наш вітчизняний правовий менталітет, включаючи нічного «батька-доповідача» пана Сироту (вислови із ЗМІ) по-сирітськи (Михаїл Сирота не грав головну роль конституційного правотворця), публічно погодився з тим, що нашу Декларацію просто викинули з преамбули Конституції України проти волі народу, який обговорив проект Конституції України з її преамбулою, де посилання на Декларацію було однозначно схвалено волею абсолютної більшості громадян.

Такі вчинки і поступки були зроблені не випадково, бо саме

АКТУАЛЬНО

Чому ми не довіряємо чиновникам?

Це — одне з численних питань, які обговорювали на засіданні «круглого столу» на тему «Роль державної служби у підвищенні конкурентоспроможності країни: очима громадськості». Його організувало і провело Головне управління державної служби України (ГУДСУ), яке очолює Тимофій Мотренко.

Така розмова, за свідченнями її учасників, — перша в незалежній державі. Але сам «круглий стіл» — не останній. У рамках відзначення 90-річчя запровадження держслужби головувправління ініціює низку заходів, метою яких є не тільки підвищення іміджу держслужбовців, а й об'єднання зусиль суспільства та влади у формуванні державної політики.

Створення публічної служби, як відомо, пов'язане з ім'ям гетьмана Павла

моралізований час знайти було складно. За словами гетьмана, один виявлявся негідником, інший не відповідав за політичними уподобаннями, тобто не хотів працювати, третій ішов на службу заради платні.

Неначе сьогодні сказав Скоропадський: «Якщо ви, панове, коли-небудь будете у тих умовах, у яких був я, бажаючи вам добра, раджу: бережіть розумних, освічених, здібних до роботи людей, у нас їх можна перелічити на пальцях. Не чіпляйтесь до дрібниць. Не копірайтесь у минулому ваших підлеглих, якщо на дану хвилину вони цінні своєю роботою. За цю пораду ви скажете мені спасибі».

Сказали! У 2005-му після зміни Президента і уряду звільнено майже 49 тисяч (!) держслужбовців (18,9 відсотка від загальної кількості). З них 9600 осіб (вважай, кожен десятий) — через політичні чинники. У наступні роки ці по-

казники зменшено, але тривожна тенденція залишається.

— Хто керуватиме країною через 20 років? — запитує Тимофій Мотренко. І відповідає: «Сьогоднішні «двічники» стануть менеджерами державного управління».

Діти нинішніх держслужбовців соромляться, що батьки їхні — чиновники, зазначали учасники «круглого столу». А на Заході не розуміють, що таке плинність кадрів у державствонах. У Франції, скажімо, дорослі мріють бачити своїх чад у кріслах клерків, бо держслужбовці тут — священна корова. Чиновник — це патріотизм, державність, моральність, успіх, добробут.

Хто управляє кадрами? Хто хоче — Президент, уряд, міністри, директори. Додайте ще політичні партії. Доки не буде єдиного господаря, який займається б кадровим забезпеченням на вищому рівні — держслужба не буде в пошані,

гілки влади і гаранти Конституції

наставникам таких доповідачів проекти Конституції було потрібно стерти з пам'яті народу Декларацію та її зміст про народовладдя. Саме Декларація заважала остаточно встановлювати тоталітарний режим. А він ужে тимчасово був реалізований підписанням Кучмою і Морозом так званого «конституційного договору», завдяки якому в Україні була введена президентська форма правління. «Державні муки» цьому антиконституційному перевороту були раді до нестями, а «батькам» це був стимул для нічного запліднення партійними ідеями державотворення всупереч ідеям народновладного державотворення.

Різниця тут разоча і взаємовиключна. Завдяки так званому «конституційному договору» і нормам нової Конституції про вибори поза вимогами Декларації народ втратив владу і контроль за державою. Якщо до 1996 р. громадяни мали пряме вибачче право стосовно своїх представників, то після введення в дію «конституційного договору» і прийняття нової Конституції України без ідеології народовладдя Декларації — у виборців це право спрітно й облудно забрали і вони голосують не за своїх безпосередніх представників, а за партії (читай — колишньою компартію в розріб), які з віячністю за довіру їх формують всю роботу нинішнього депутатського корпусу під партійними гаслами. І справді, при чому тут народ, коли партійних турбот і так по горло, яке треба ще дерти у політичних батальях, міжпартійних чврах і міжусобних поєдинках.

Громадяни все більше починають розуміти штучно створену підступну ситуацію. Тому вони цікавляться та приділяють увагу нашій українській Декларації з позиції, як же вона виконується поза межами Конституції України і чи насправді діяльність державних музів спрямована на реалізацію її положень та норм як, скажімо, у Сполучених Штатах Америки, де, наголошуши ще раз, на Капітолійських пагорбах її текст викарбуваний золотими буквами і їхня Декларація століттями послідовно виконується американськими громадянами. Декларація цієї могутньої країни була і є базою їх Конституції саме як Сполучених Штатів Америки. І жоден з їхніх президентів не давав найменшої можливості втягнути себе в боротьбу з судовою владою, а тим більше в її руйнування на конституційному рівні, бо саме судова влада покликана захищати конституційний лад, права і свободи людей. Для США такі дії, які вчиняють в Україні вищі посадові особи, були б щонайменше юридичним нонсенсом (у дослівному перекладі — безглаздям).

Але для нас у сьогоднішній політиці — це чи не найвищий партійний прояв «зрілості» політика державного рівня, який робить все, щоб Декларацію було знівечено.

но і забуто народом. Ще один наочний конкретний приклад. Якщо у період після прийняття Декларації і навіть у перші роки після прийняття Конституції України в законах і кодексах України ще відтворювалися положення, що, наприклад, «Цей Закон на основі Декларації про державний суверенітет України визначає зміст, мету і основні принципи економічної самостійності України як суверенної держави» (див. Закон «Про економічну самостійність України» від 03.08.90 р. та редакції становим на 1996 р.), то протягом останніх років ці положення просто зникають з вилученнями із текстів (див. Закони України. — К., 1996. Т. I. — С. 10) та порівняйте його текст з сучасним виданням або «Лігою».

Ще більш разочарючий приклад. У частині першій абзацу третього закріплена норма Акту проголошення незалежності України: «— здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує незалежність України...» (див. Відомості Верховної Ради України. №38, ст.502). Тут ми бачимо (питання не у назві, оскільки вона була такою у ті часи) пряме визнання пріоритету Декларації над Актом, який закріплює норму про послідовність реалізації Декларації, але керівники держави з цим не згодні і навмисне пішли на маніпулювання цими документами, замість вищесказаного про їх об'єднання — вони протиставили їх для боротьби за неконтрольовану систему персональної влади.

Правове значення і роль судової влади: США — Україна

Стосовно протистояння, зокрема, президентської влади США та іншою судової влади, то історія супільного і державного устрою США витримала це випробування як судовою, так і президентською сторонами. Наприклад, у Верховному Суді США дев'ятеро суддів виконують функції Конституційного Суду. В 30-і роки ХХ століття під час важкої економічної та соціальної депресії в країні Президент США Ф. Рузвелт підписав Закон США про застavу майна фермерів, яким накладався мораторій на переход прав власності на майно фермерів до банків. Сесія Верховного Суду США оголосила неконституційним цей закон. У 1936 р. Верховний Суд США визнав частково неконституційним Закон про регулювання і передбову в сільському господарстві системи компенсацій за невикористання сільськогосподарських угідь та інше.

Це був період серйозних випробувань судової та президентської влади американської країни на стійкість і співробітництво в особливо важких соціально-еко-

номічних умовах. Але загострювалися до конфлікту протистояння між судовою і президентською владами в США не виникало спроб у жодного державного політика високого рівня (так само як у їхньому оточенні) і вони не шукали підстав для руйнування судової влади або судової системи країни, а тим більше скорочення її чисельності (не царська це справа). Можна цинічно віднести жартом, що у нас зовсім інший менталітет та інша сучасна політика. Проте це було б верхом лицемірства, бо сучасна політика боротьби між гілками влади штучно нав'язана на противагу Декларації і тій частині Конституції України, яка збереглася від її спрівніх творчих розробників.

Закладена конфронтація між народовладдям і прагненням до одноосібної влади замість співпраці на фоні проведеного порівняння ставлення громадян і державних діячів у США та в Україні роблять очевидним: у нашій українській дійсності вона має рукотворне начало та конкретну персоніфікацію і вона народилася в часі введення посади Президента в Україні в його існуючому статусі — статусі глави держави, відірваного від виконавчої гілки влади та штучно введеного рівня знаходження над нею без юридичної та іншої відповідальності за її діяльність. Якщо у США після виборів президента він формує уряд і відповідає за нього персонально, то в Україні він, як у Т. Г. Шевченка, «мовчить, бо благоденствує», а перечекавши певний час, починає руйнівну роботу протиставлення свого оточення уряду України. Це вже стало традиційним явищем та аксіомою.

З проведених порівнянь неважко побачити, що закладав саме таїй статус президентства Леонід Кравчук. Він і тоді, і навіть тепер не бачив і не бачить іншої системи співідношення гілок влади. Леонідові Кравчуку — другому президенту України по історії та першому (за його висловом) «всенародно обраному» не холодно й не жарко. Шкода лише, що не втрафив на перше місце «великого українця», ба не попав навіть у десятку. А так нібито і нічого йому живеться. Цей діалог можна віднести до суто людських чи політичних амбіцій або емоцій і воно б теж нічого, якби вже не перетворені в історію факти узурпації нашими власними українськими президентами влади Українського народу. Це так в реальному житті від тих подій до сучасності.

А розпочиналося все досить банально. Мене як голову Комісії Верховної Ради України з питань законності і законодавства запросяв Голова тодішньої Верховної Ради України Леонід Кравчук залишивши після засідання Президії Верховної Ради України і через невелику паузу запитав, чи не зможу я підготувати та розглянути

в очолюваній мною Комісії проект закону України про вибори Президента України. На його думку, це треба зробити терміново з урахуванням складної ситуації в Україні, політичних подій та міжнародних державних зносин.

У відповідь (теж після паузи), я запитав Леоніда Кравчука, як він бачить що високу посаду в розрізі системи народовладдя, закріпленого в Декларації про державний суверенітет України. Леонід Макарович досить обережно, у власному йому стилі, висловився щодо вивчення досвіду діяльності президентів США (як основного бачення), а також президентської діяльності в інших країнах. Я відповів, що наша українська, особливо козацька демократія, має глибши історичні коріння та збудована на усталених звичаях і традиціях, які характеризуються прямими безпосередніми виборами, договірними началами та завжди супроводжувалася юридичною відповідальністю. Погляд пана Кравчука після цього змінився: близькі очі поглянів, і після став якимсь скляним і пустим. Ми ввічливо розпрощаємось. Через деякий час таке доручення від Леоніда Кравчука отримав майстер-заступник по Комісії В. І. Шишкін, і короткий проект названого закону був підготовлений, а його основний автор висунутий Леонідом Кравчуком на посаду Генерального прокурора України та обраний парламентом на цю посаду. Ось така первинна хронологія подій започаткування президентства в Україні.

Очевидно, правильно висвітлити детальніше питання: а що ж різнило погляди Леоніда Кравчука та мої у баченні формування й розвитку президентства в Україні. Стосовно Леоніда Кравчука не буде висловлюватися у цій публікації, оскільки громадяни є учасниками всіх подій його президентства і навіть гетьманування. Тому коротко постараюся відтворити свою позицію на основі норм проекту Закону України «Про вибори органів народовладдя в Українській РСР» (публікація 1989 р. здійснилася в львівській газеті «Молода Галичина» — 07.09., газетах «Вечірній Київ» і «Правда України» — 12, 13 і 14.09.89 р.), які я формулював як нашу українську президентську перспективу глави виконавчої державної влади. Відтворюю її схематично за нормами проекту.

Стаття 42 проекту «Виборче право повноважних представників народовладдя Української РСР» передбачала, що на такому з'їзді встановлювався порядок та строки обрання Президента України і Центральної виборчої комісії публікувалася відповідне повідомлення. Згідно зі ст. 43 обрання Президента України відбувалося таким чином. Кандидатура на такий пост у державі пропонувалася з числа депутатів, які проявили себе в законоутворчій роботі (мали досвід та

бачення практичної реалізації законів). Кандидатури претендентів пропонувалися будь-яким учасником з'їзду, а також шляхом висунення і самовисунення. Претендентом у кандидати ставала особа, яка набирала не менше 1/3 голосів. Щоб стати кандидатом у президенти, претендент необхідно набрати 150 000 голосів (підписів) від виборців України. Вибори проводилися за принципами загального, рівного, прямого виборчого права при таємному голосуванні на альтернативній основі. Після виборів Президент України перед народом України (подібно до інавгурації) складає присягу на вірність служіння Народові. Ст. 47 передбачала юридичну відповідальність за порушення виборчого законодавства. Дія, вчинена прямо чи побічно з метою обмеження або позбавлення виборчих прав громадян або представників народовладдя кваліфікувалися як державний злочин. Позовна давність за скоені правопорушення стосовно виборчих прав не застосовується.

Тобто, вся структурна схема виборів Президента України характеризувалася простою і доступною ступеневою формою виявлення громадянами довіри на всіх етапах виборів: на першому — виборці безпосередньо обирали народних депутатів; на другому — їхні повноважні представники як учасники з'їзду висували випробуваних досвідом претендентів у кандидати на пост президента; на третьому — виборці ще раз перевибрали надійність вибору під час збирання підписів; і, нарешті, четвертий — це прямі вибори і таємне голосування.

Уважному читачеві неважко оцінити надійність запропонованої схеми виборів, яка була співзвучна народовладдю, закріплена з часом в Декларації про державний суверенітет України. Якщо зіставити запропоновану схему виборів Президента з практикою виборів, проведених за 18 років з дня проголошення незалежності України, то ми побачимо, що з позиції народовладдя громадян України мали б контролюваного Президента, який (як у США) персонально формував бій відповідь і відповідав за його діяльність. Навіршили цієї частині статті варто зауважити, що народ України вже пережив несприятливі президентські «зводки» конфліктів серед гілок влади і всередині їх, а також розчарування стосовно існуючої нині системи виборів за партійними списками та виборів і діяльності всіх трьох президентів. Тому у світлі сучасних політичних подій доцільно ретельно проаналізувати конкретні факти щодо реального вкладу, внесеного нашими українськими президентами у співпрацю державних гілок влади, особливо в судову, для гарантій конституційного захисту прав, свобод та обов'язків громадян України.

Олександр КОЦЮБА.

АКТУАЛЬНО

впевнені Мотренко і його колеги. Бо хто нерідко приходить замість звільнених професіоналів? На зустрічі згадали про молодика, у трудовій книжці якого першим був запис: «Прийнятий на посаду міністра». І сміх і гріх.

Про гріхи бюрократів багато говорять і пишуть ЗМІ. Чи не занадто, питали чиновники. Гадаю, мало. Бо від тих публікацій і програм клеркам ні холодно ні жарко. Почитають критику, відкладуть у бік і забудуть. Дієвого реагування не видно і не чути. А це не додає авторитету, зрозуміло.

З другого боку, я не знаю випадку, щоб начальник звернувся до журналістів з пропозицією оприлюднити роботу держслужбовців, підтримати гарну ідею. З проблемою може виступити, поскаржитись в інтерв'ю на державу, яка не шанує своїх слуг. До слова, журналістам жодної радості не приносить публікація про черствого непрофесіонала. І не акули пера, як зазначив голова Національної спілки журналістів Ігор Лубченко, формують думку про публічних службовців. Вони самі своїми діями (безді-

яльністю) створюють негативний образ бюрократа.

Досить безпідставно звільнити тих, хто чесно працює! Треба підвищити рівень підготовки менеджерів держуправління; припинити серед них безлад на політичному грунті; розмежувати нарешті партійні та адміністративні посади на держслужбі.

Такі побажання лунали на «круглом столі». Слід також негайно вдосконалити систему оплати праці, яка має співвідноситися з рівнем відповідальності за виконання чиновниками функцій держави. До того ж має бути корзина пільг для них. Преференції діють у всіх країнах, де не закривають очі на могутню конкуренцію між державою і бізнесом, який легко переманює кваліфікованого спеціаліста, підготовленого за бюджетні кошти.

Усе це можливе за умови якнайшвидшого прийняття проекту нової редакції закону про державну службу. Він уже два роки перебуває в парламенті. Чиновникам не до нього?

Іван ІЛЛЯШ.

Узурпація права народу: гарант

**Президентство
Л.М. Кравчука,
різnobачення співпраці
глòк державної влади,
падіння**

Леонід Макарович Кравчук міг стати блискучим політично виваженим та цілеспрямованим провідником реалізації права народу на народовладдя. Він мав усі можливості для цього звершення як учасник прийняття Декларації, який 16 липня 1990 року справді проголосував «За» Декларацію про державний суверенітет України та постанову Верховної Ради України «Про День проголошення незалежності України» (м. Київ, 16 липня 1990 року, 56-ХІ; Відомості Верховної Ради України, № 31, статті 429, 430). Оскільки прийняття Декларації та постанови відбулося в один день, то наш свободолюбивий скромний народ гостино, по-домашньому, у своєму звичаєвотрадиційному стилі відсвяткував **16 липня як Всенародне свято України** віками очікуваної мрії-реальності. Сталося за законами народження людини: з'являється на світ у святах мухах, а уроочисто відзначається на родинах, хрестинах та в іншій народній прадавній обрядності.

У переддень 16 липня 1991 року цей справжній День незалежності України весь народ **уродзе** відзначав як уже відоме всьому світові свято — Свято незалежності України — річницю звершення її свободи. Велично демонструвалася ця перша річниця в Палаці «Україна» із урочистими виступами й вітаннями. Палац був переповнений нашими громадянами, почесними офіційними гостями з посольств та представництв різних країн світу. Брали участь в урочистостях запрошенні ветерани праці, війни, інші заслужені люди тощо. Радість людей була по-справжньому гордою і величною, полюдською циркою, відкритою і з упевненою вірою в майбутнє народу — майбутнє реальною народовладдя.

Умови для такого звершення були унікальні. Україна за своїми інтелектуальними і матеріальними ресурсами та виробничим потенціалом входила в десятку країн світу. Декларація України 1990 року подібно до Декларації незалежності США 1776 року (в основі якої є не-відчужувані природні права людини), відкрила безмежні надії та простір для формування українського народовладдя. Тодішній Голова Верховної Ради України Л.М. Кравчук за послідовності дій міг увійти в історію України як Джордж Вашингтон, Авраам Лінкольн чи Франклін Рузвельт — видатні Президенти США — в історію своєї країни або Шарль де Голь в історію Франції, тобто як названі великі державні діячі своїх націй. Це був реальний шанс становлення Леоніда Кравчука як майбутнього Президента України, шанс очікуваного народом керівника держави в умовах історично підготовлених українських подій на шляху поступу незалежності, яка складно, але мирно об'єднала людей і врівноважувала протистояння основних політичних сил: українців компартії і Народного руху. Саме об'єднання цих українців підтвердило це об'єктивно: створилася абсолютна більшість депутатів, які разом прийняли Декларацію та Акт проголошення незалежності України; всі тодішні спільні перетворення відбувалися без фізичного насилля чи інших потрясінь революційного вибуху з властивими йому людськими жертвами і матеріальними втратами.

Більшість виборців і депутатів тоді повірили Л.М. Кравчуку, покладаючи надії, що він буде діяти в інтересах людей з критичною оцінкою компартійного минулого, оскільки він зізнав ізсередини всю або майже всю внутрішню діяльність компартійної системи в нинішній боротьбі за владу. Знав, якими підпільними методами з подвійними стандартами та політично структурована і керівна партія публічно демонструвала на словах відданість народові, а всередині партії насправді її верхи здійснювали жорстоке й нищівне захоплення провідних владних постів (наприклад, брежнєвський двірцево-партийний переворот у 1964 році) з метою управління державою та доступу до безмежного владарювання над суспільством. У підсумку виявилось, що в партійних інтересах, з неконтрольованим розподілом матеріальних благ та використанням інтелектуального народу.

Робочими буднями разом з чималою кількістю народних депутатів України я шукав будь-яких можливостей для їх еднання між собою як для прийняття Декларації та Акта незалежності, так і їхньої реалізації, щоб зменшити політичне протистояння і прискорено продовжувати реалізацію їх норм виконанням парламентом конституційної місії — розробити на їх основі Концепцію та проект нової Конституції України про народовладдя на принципах державної незалежності та **верховенством права** стосовно гарантії захисту прав, свобод і обов'язків людини та громадянині. Цей шлях у державотворенні лежав лише через цілеспрямовану копітку законодавчу роботу

українського парламенту, контролюваного народом безпосередньо та в особі представницьких виборчих органів без гегемонії політичних вождів старої чи створених партій. Умова спільна — суворе дотримання законності.

У «Голосі України» (№98) саме з цією метою ще до першої річниці Дня незалежності — 23.05.1991 року — була опублікована стаття «Конституційність дій — запорука успіху парламенту», в якій зроблено акценти на законності дій усіх глòк влади: а) «...досконалість законотворчої роботи залежить не стільки від рівня гласності політичної боротьби, скільки від компетентності, виваженості, професіоналізму парламентаріїв»; б) «...так, де народні депутати працювали злагоджено, в единому напрямі, Україна отримала досить важливі законодавчі здобутки — Декларацію про державний суверенітет України, зміни і додавання до Основного Закону республіки — Конституції УРСР, закони про економічну самостійність, власність, пріоритетний розвиток села, Земельний кодекс...»; в) «Свогодні виборним представницьким органам Рад народних депутатів не личить сахатися від прогресивного досвіду партійної роботи... не звалювати все до однієї кути — минули прорахунки, правопорушення і беззаконня, викликані узурпацією влади»; г) «...партії створені для політичної діяльності, парламентської боротьби, і партійне членство не повинно стояти над законом»; д) «...будь-яка партія користується або намагається користуватися вольовими організаційними методами на основі беззаперечного підпорядкування нижчих органів вищим, то всі структури, пов'язані з ним, будуть в умовах володіння владою партією, формуватися за такою ж схемою, а це неодмінно призведе до унітаризму, тоталітаризму або фашизму».

Для творчої активізації роботи парламенту та його спрямування на реалізацію Декларації у цьому ж номері «Голосу України» був опублікований проект Концепції законотворчої та контролюальної діяльності Верховної Ради України. У ньому визначалися такі **основні напрями**: 1) Декларація про державний суверенітет України як **правова основа** законотворчої і контролюальної діяльності системи народовладдя; 2) **принципи** законотворчої і контролюальної діяльності; 3) удосконалення **структурі і діяльності** Верховної Ради України; 4) **наукове забезпечення** законотворчої і контролюальної діяльності; 5) **співідношення** законодавчої, виконавчої та судової влади. У цих напрямах основне місце посадили законотворення і контроль за нехильним виконанням законів. Особлива увага приділялася законодавчій гілці влади, яка таєж виконувала установчі функції — право створювати органи влади чи їх структури, наприклад, інститут президента, контролльні органи, систему судової влади тощо.

Мета діяльності партій і суть народовладдя

Після розладу СРСР і за 18-річчя з дня прийняття Декларації громадянин України має немістичне уявлення про наслідки діяльності партій. Темники комунобольшовицької партії відкрили факти масового фізичного захищення мільйонів людей під тавром «ворох народу». Загалом вона понад 70 років узурпувала владу народу і держави. Сучасні партії відтворюють її початкову діяльність загостренням політичної боротьби за владу, розподілом власності, інших матеріальних і нематеріальних благ (так починали і більшовики). Громадяни поки що не зробили реальних висновків з цього небезпечної явища, бо на виборах продовжують обирати замість своїх представників народовладдя партій або їх блоки.

Діяльність партій проти народовладдя — це нищівна епідемія чи смертоносна інфекція, яка занесена в соціальний організм України. Партиї вже переформатували всю роботу Верховної Ради на вигідну їм політичну боротьбу за рахунок переважно бюджетних коштів народу — податків громадян. Іншими словами, партійні парламентські фракції спрітно під словесну демагогію про благо народу підмінили пряме виборче право на народовладдя через прямі вибори громадянами своїх представників у законодавчий орган влади на проведення виборів за партії, які сформувалися як бізнесові посередники між виборцями і законодавчою владою.

Якщо за компартії її члени служили вождям, які в дозваній мірі рахувалися з громадянами, щоб зберегти довір'я народу, то сьогодні громадяни своїм виборчим правом обслуговують не лише багатьох вождів партій, а й тих, хто їх забезпечує фінансово, щоб купувати виборче право громадянині. Сьогодні як

Олександр КОЦЮБА,
народний депутат України
першого (дванадцятого)
скликання, голова Комісії з
питань законодавства і
законності, член Президії
Верховної Ради.

ніколи є очевидним: **виборче право стало основним предметом купівлі-продажу голосів через закриті партійні списки, а партії в парламенті — торговим центром** за посади, портфелі та фінансові сфери впливу.

Партійні розінки вартості права виборця є тимчасовими, оскільки партіям виборці потребні лише час від часу як сезонні чи тимчасові працівники — з моменту оголошення чергових чи позачергових виборів до їх завершення. Роздібна бізнесова ціна і партійна мета тут збігаються — це куплена вартисть доври виборця для отримання його голосу, який дає партії безпекодне та охоронюване в парламенті право на законодавчі впливові лицемірні та лукаві спрітні.

Хоч як парадоксально, але політичне лукавство в 1990—1993 роках розпочалося саме за участю Л.М. Кравчука, особливо після обрання його 01.12.1991 року Президентом України. Мабуть, для партійних маніпуляцій він був здібний компартійний учень і досить швидко зрозумів, що за реалізації норм народовладдя Декларації в новій Конституції України будуть стрімко втрачатися безмежні партійні панування і влада, бо за Декларацією та новою Конституцією України народ визнано єдиним джерелом державної влади і юдикальною партією не вправі виступати від його імені.

Впливові компартійні політичні діячі та

Кравчук не хотіли примиритися з цим становищем і ситуацією втрати влади. Вони не могли і не вміли бути без влади, але ім на заваді стояла демократизована Верховна Рада України, яка не давала можливості задоволити їх непомірні партійні амбії до нестримної жадоби влади за більшовицькими партійними стандартами — ні за що не відповідати, але за будь-яку ціну володіти нею. Партійний синдром цієї хвороби агресивно діяв у тодішніх умовах і судорожно прогресував, розплюсюджувався та ставав ще лукавішим у тактиці політичної боротьби — використати незрілі політичні сили (схильні до формування нових партій), колишніх тепер безвладних однодумців і застосовувати будь-які хитроці та лицемірство заради захоплення головних державних постів.

Така тодішня політична боротьба засвідчилась численними фактами. Вони відстежуються документально та завдяки аналізу найрізноманітніших політичних й інших подій. Прояв такою політичного синдрому, що петрорився на важке і фактично невиліковне політичне захворювання абсолютної більшості політичних діячів та наступних українських президентів, зберігається і в новостворених партіях. Це стало їх ахіллесовою п'ятьою у створенні умов для прийняття суперечливого і недосконалого законодавства з метою протиправного привласнення народних здобутків — підприємств, установ, грошових вкладів, пай, акцій, іншого заволодіння чужою працею, а тепер — беззінною українською землею, за яку, за Т.Г. Шевченком, людей «свої діти гірше ляха обирають».

Очевидно, Л.М. Кравчук може пояснити виборцям у часі людської відвертості про ті найперші внутрішні процеси та їх роль в його власному політичному становленні падінні з президентського престолу. Думаю, що це в його поведінці не головне, але про це треба сказати заради того, щоб стало зрозуміло: особистісні вади партійного вишкolu щодо нестримного завладнення владою і зловживання нею за відсутності юридичної відповідальності завжди призводять до тяжких наслідків, а в тій ситуації — до першого руйнівного гарантованого Президентом України удару по народовладдю в результаті проведення антиконституційної політично тупикової операції незаконного припинення повноважень Верховної Ради України, а з нею і всього процесу становлення та розвитку, започаткованого Декларацією народовладдя.

Антиконституційний погром та зрив розвитку народовладдя тодішньою президентською владою давався з труднощами. З офіційних документів і парламентських стенограмами бачимо, що Л.М. Кравчук діяв підступно і незаконно, як попередньо із заборонюю компартії, в якій більшість — патріотичні громадяни. Так само незаконно він робив і з депутатським корпусом, і це не могло принести успіху. Ситуація ускладнювалася процесами безграмотної популистської передбудови економіки та погрішністю умов життя у країні. Л.М. Кравчук, як Президент України, чинив зло і далі — у другій половині 1993 року в період готовності прийняття нової Конституції України, розробленої на базі Декларації та всенародно обговорюваної в усіх регіонах України, він разом із І.С. Плющем довів народних депутатів до згубного для народовладдя і незаконного рішення про припинення парламентських і депутатських повноважень.

Такі дії повністю суперечили волевиявленню народу та чинній тоді із внесеними на основі Декларації змінами та доповненнями Конституції України 1978 року. З політичною точки зору цих керівників держави, вони провели звичну для них з компартійних часів операцію з ліквідації тих, хто, на їхню думку, виконав з народом свою головну місію — вибори незалежності України, — і тепер уже була відкрита можливість рулювати цим лукавим дівом вождям. На цьому шляху їм заважала Верховна Рада і народні депутати України дванадцятого (першого) скликання, які загалом самовіддано здійснили в тих умовах складний процес становлення незалежності України, прийняли і проголосили Декларацію, Акт проголошення незалежності України, прийняли Концепцію нової Конституції, розробили про-

незаконності першого розпуску парламенту

екції Конституції України і винесли на всенародне обговорення та узагальнили його результати.

З висоти історичного значення верховенства права та глибини змісту цих справді епохальних для України документів їх треба було об'єднувати в єдине ціле, і думалося, що Президент України буде саме цією об'єднавчою силою з місцем єднання всіх громадян для згуртування всього народу України незалежно від специфіки регіонів. Президент тоді мав усі умови для налагодження повної взаємодії між гілками державної влади — від законодавчої до судової і навпаки, «оскільки в розробленому проекті Конституції була створена система розумних противважів їх діяльності».

Час не лише показав, але й розкрив приховану внутрішню суперечність у діях Л.М. Кравчука від початку процесу противставлення між Декларацією та Актом проголошення незалежності України (ця політично зложісна пухлина вносила реальній розкол між людьми) до сьогоднішніх часів. Кравчук і тоді, і тепер віддає пріоритет останньому з цих документів. Цей факт став очевидним за формою та змістом. Як герб країни чи гербова печатка на важливому документі про достовірність держави чи особи, точно так про це свідчить меморіальна дошка на фасадному боці будови Верховної Ради, яка урочисто закріплена за участю І.С. Плюща, про Акт проголошення незалежності України, а в темниках архівів парламенту лежать Декларація про державний суверенітет України і скасована постанова про День незалежності України від 16 липня 1990 року. Насправді це історичні документи єднання, а не роз'єднання народу України.

Ця політична акція є дією під впливом лукавого і не має нічого спільного з верховенством права, з єдністю права і закону та єднанням усіх громадян України. На превеликий жаль, нині вже стає генієм темою та злой спадкоємності в українському президентстві інстинкт передачі з президентських рук в руки естафети боротьби за одноосібну владу в Україні. Знову розкриваються очевидні факти: 1) ні Кравчук, ні Кучма, ні претендент у Президенти Плющ ніколи не шанували і не поважали Декларації; 2) саме за їх часів Декларація була виключена з преамбули нової Конституції України і це потім скріпив своїм підписом Кучма щодо Основного Закону України без зазначення Декларації; 3) на 10-річний ювілей з Дня прийняття Декларації і справжнього Дня незалежності він, хоча і видав указ про його відзначення, але офіційне видання без посилання на кількість примірників (кишеневий варіант) Декларації здійснила Асоціація народних депутатів України із сумним портретом І.С. Плюща з викарбованою нижче назвою «Наріжний камінь демократії». Не дивно, що громадяни з іронією запитують: «Плющ чи Декларація є наріжним каменем демократії», хоча тут не до гумору навіть українцям як визнаним у світі жартівникам.

Безпосередній вплив Л.М. Кравчука на не-виконання Декларації він особисто підтвердив на прямій телепередачі, публічно визнавши факт незаконного деструктивного розпуску Верховної Ради України, а відповідно і незаконного припинення роботи над реалізацією Декларації. З позиції верховенства права та Конституції України це була і фактична, і юридична розправа над депутатами та законодавчою владою, яка обмежувала президентські дії одноосібної ейфорії. Це у цивілізованому світі — цинічно непрезидентські дії, аморальні з громадянської точки зору та антиконституційні за юридичною суттю, які потребують професійно виваженої юридичної кваліфікації. Тут гарант гарантував беззаконня.

«Перший» Президент України — «гарант» тоді чинної Конституції України, голова і співголова розробленого Конституційної комісією Верховної Ради України та схваленого всенародним обговоренням проекту майбутньої нової Конституції України не зробив жодного кроку на захист або розвиток Декларації (навіть на телепередачі Савіка Шустера у дебатах з визначення великих українців Л.М. Кравчук весною 2008 року однозначно висловився, що цей документ у його розумінні — всього-на-всього не більше, ніж декларація).

Ось нам, громадянам України, розкрито рівень політичного мислення. Не можна сказати класичного, але запитання: чи не є воно співзвучним рівнем образів літературних героїв — українського Стецька чи російського Мітрованушки. Я було подумав, що Кравчук невдалио пожартував. Але раптом закралася й інша думка, що і в ті часи, і тепер пропагується підступне лукавство, бо невже цей його вислів не розкриває внутрішній світ політика Л.М. Кравчука, який не уявляв і не мав бачення, а яке ж правове значення в США відіграли їх декларація для їх конституції та яке значення наша Декларація мала відіграти для Конституції України? Невже один із колишніх вождів компартійного олімпу настільки почувався «першим», що навіть на підсвідомому рівні не сприймав народовладдя, яке публічно перед усім світом закріплено в українській Декларації? Не віриться!

Правда, можна вести диспут, що Л.М. Кравчук уже в зародку її реалізації почав ство-

рювати психологічний тиск на незрілі політичні сили, щоб чинився політичний наступ на тодішній депутатський корпус. Заперечити цей факт неможливо, бо справді він був шалений і здійснився за допомогою найрізноманітніших методів: публікацій, виступів у сесійній залі, на вулицях та інших публічних місцях аж до індивідуальних погроз.

Слід віддати належне, що не раз талановитий від природи І.С. Плющ в сесійній залі публічно заперечував Л.М. Кравчуку, але з часом чомусь прийняв до виконання голосування про деструктивне припинення повноважень народних депутатів України та Верховної Ради України дванадцятого (першого) скликання з метою організації нових виборів. Ставало очевидно, що і між керівниками держави, і в них з керівниками областей була знайдена спільна мова про припинення повноважень.

З демократично налаштованими та активними народними депутатами у тій ситуації проводилася роз'яснювальна робота і коментувалася стаття 79 тодішньої Конституції України, яка закріпила норму: «Строк повноваження Рад народних депутатів — п'ять років». Це означало, що для припинення повноважень необхідно скасувати та змінити цю іншу статтю Конституції України голосуванням у 300 голосів народних депутатів плюс один голос, тобто набрати не менш як 301 голос. Здійснена робота дала необхідні результати, бо голосування не набрало конституційної більшості.

Л.М. Кравчук та І.С. Плющ справді не отримали конституційної більшості голосів, та все ж без сорому перед виборцями, без юридичних мотивів пішли на акти конституційний деструктивний розпуск Верховної Ради України через власну політичну сліпоту та амбітні інтереси й можливість списати всі свої та інші прорахунки на парламент, який не завершив формування державних структур та системи органів народовладдя. Саме з тих часів і почався політичний хаос у демократизації України і словобуддя про масову та публічну любов до народу — політичне прикриття боротьби з народовладдям.

Реалізація Декларації парламентом першого (дванадцятого) скликання і протидія першого гаранті Конституції

Розкриття проблеми непросте, але необхідне і перспективне для становлення і розвитку безпосереднього та конституційного народовладдя, особливо в умовах конституційної реформи. З аналізу документів, названих наукових обґрунтувань, висновків вчених і практиків та авторів, які підготували «Коментар до Конституції України» (Київ. 1996. — С. 376) є вагомі підстави зробити глибоко позитивний висновок, що Декларація мала визначальне значення для нового Основного Закону України. Характерно, що навіть після того, як при другому гарантові Конституції в 1995 році було змінено вступець Декларації форму парламентського на президентське правління і Декларація в 1996 році була викреслена з преамбули нової Конституції, автори названої праці дали об'єктивний висновок про значення і роль Декларації для створення нової Конституції України.

У вступі до нього В.Ф. Опришко мотивовано зазначив, що нова Конституція України стала таою «після прийняття Верховної Радою України 16 липня 1990 року Декларації про державний суверенітет України та схвалення 24 серпня 1991 року Акта проголошення незалежності України». Далі автор справедливо відзначив, що робота над проектом нової Конституції, яку успішно проводила Верховна Рада першого (дванадцятого) скликання, розпочалася «одразу після проголошення Декларації...».

Ми коротко відтворюємо хронологію тодішніх (при Кравчукові) подій. Уже 24 жовтня 1990 року парламент прийняв закон України про зміни і доповнення до Конституції України 1978 року, яким скасував статтю 6 Основного Закону про керівну роль Комуністичної партії Союзу РСР, а в частині 2 статті 7 закріпив норму: «Не допускається створення і діяльність партій, інших громадських організацій і рухів, що ставлять за мету зміну шляхом насильства конституційного ладу і в будь-якій формі територіальної цілісності держави, а також підрив її безпеки, розпалювання національної і релігійної ворожині».

Цього ж числа прийнята постанова «Про Комісію по розробці нової Конституції Української РСР», а Президії Верховної Ради України долучено внести на розгляд сесії у грудні 1990 року Концепцію нової Конституції України.

1 листопада 1990 року на першому засіданні Комісії з розробки нової Конституції була одностайно домовленість, що новий Основний Закон України закріпить: основні положення Декларації на конституційному рівні і це стане фундаментом розбудови суверенної правої держави; майбутній державний устрій України; її назву; виборчу, економічну та полі-

тичну системи; громадянство і правове становище людини; національну і державну символіку; адміністративно-територіальний устрій; строки підготовки Концепції нової Конституції України.

4 грудня 1990 року на черговому засіданні Конституційної комісії Верховної Ради було розглянуто перший проект Концепції нової Конституції, який розробила робоча група Конституційної комісії. Автори книжки підтверджують: «Відповідо до Концепції Конституція мала грунтуватися на Декларації про державний суверенітет України, розвивати і конкретизувати її положення. Україна, зокрема, визначалася як суверена держава, суть якої — становлення влади народу. Повноваждя народу мало здійснюватися на основі Конституції як безпосередньо, так і через депутатів, обраних до Верховної Ради України, а також через Ради місцевого самоврядування» (там само, с. 4).

У лютому 1991 року обговорення проекту Концепції нової Конституції відбувалося з урахуванням зауважень і пропозицій, що були висловлені депутатами, членами робочої групи та науковцями. Голова Конституційної комісії Л.М. Кравчук почав заполізовувати ситуацію, посилаючись на складну політичну ситуацію в СРСР, появу нових партій, активізацію роботи над Союзним договором, прийняття закону про відновлення Кримської АРСР, що вимагало стимулування прийняття нової Конституції. Проте «будь-яка поспішність, на думку Л. Кравчука, була б недоречною» (там само, с. 5). У відповідь, як слушно зазначено у книжці, «багато народних депутатів, які виступили на засіданні, не погодилися з такою оцінкою ситуації і закликали прискорити роботу над проектом Конституції та її прийняттям» (с. 5—6). Особисто я запропонував обрати співголовою Конституційної комісії І.С. Плюща, щоб прискорити роботу і певною мірою нейтралізувати Л.М. Кравчука в політизації ситуації та затягуванні розробки проекту Конституції. Пропозиція була прийнята.

18 березня 1991 року з метою апробації розробленого проекту Концепції нової Конституції та широкого її обговорення Президія Верховної Ради прийняла постанову «Про проведення республіканської конференції на тему «Концепція і принципи нової Конституції Української РСР», яка відбулася 18—20 квітня 1991 року в сесійній залі парламенту. Учасники конференції внесли ряд цікавих, слушних і конкретних пропозицій стосовно реалізації положень Декларації на конституційному рівні. Шодо Л.М. Кравчука, то він відкрив конференцію, але залишив її вже в першій половині дня.

22 травня 1991 року Верховна Рада на пленарному засіданні розглянула проект Концепції нової Конституції, врахувала висновки учасників вищезгаданої конференції, пропозиції і зауваження народних депутатів унаслідок проведенного обговорення і доручила Конституційній комісії завершити доопрацювання та внести остаточний варіант Концепції для прийняття парламентом. Її схвалення відбулося 19 червня 1991 року. У Концепції визначалася «шість загальнометодологічних принципів, перший з яких — «нова Конституція повинна грунтуватися на Декларації про державний суверенітет України, закріпити, розвинути і конкретизувати її положення» (с. 6).

1 липня 1992 року (коли Л.М. Кравчук був уже Президентом України) парламент розглянув проект нової Конституції України, який отримав позитивне схвалення. Була прийнята постанова опублікувати проект і винести його на всенародне обговорення, в якому брали участь народні депутати, вчені, представники ЗМІ та всі бажаючі громадяни. Я був у трудових колективах підприємств, на зборах сільськогосподарських колективів, сходках жителів сіл та інших населених пунктів, серед працівників засобів масової інформації, вчених тощо і жодного разу не чув, щоб громадяни вносили пропозиції про недооцінку або виключення положень чи вилучення Декларації з преамбули проекту нової Конституції України, навпаки, реалізація Декларації всіляко підтримувалася.

Як член Конституційної комісії, я не чув на її засіданнях і не знайшов пропозицій про виключення Декларації з преамбули проекту Конституції. Вважаю, що вони з'явилися в період роботи робочої групи, бо на засіданнях Конституційної комісії 17 березня, 3 і 17 травня 1993 року це питання не обговорювали. Раптом у доопрацюваному проекті нової Конституції для внесення на обговорення Верховної Ради я виявив, що з преамбули зникло посилання на Декларацію. Події з цих питань розвивалися так.

24 вересня 1993 року на восьмій сесії Верховної Ради України І.С. Плющ як співголова Конституційної комісії доповідав, що у всенародному обговоренні проекту нової Конституції України взяли участь понад 180 тисяч громадян, отримано рішення 20 обласних, 114 міських, районних селищних і сільських Рад народних депутатів, 118 об'єднань громадян і майже 3 тисячі протоколів зборів трудових колективів. Загалом висловлено понад 47 тисяч пропозицій і зауважень, які опрацювані Конституційною комісією. І.С. Плющ під час до-